gemeente Rheden

Raadsmemo

Portefeuillehouder
C. van Eert
namens het College

Begrotingsprogramma
5 Bestuur en overhead

draagt bij aan Global Goal(s)
Partnerschap

bijlage(n)
4 GMR-kwartaalberichten 2023
(via link)

rol raad
ter informatie

onderwerp
Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen: Wat levert het Rheden op?

Inleiding

In de gemeenschappelijke regeling "Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen" (GMR) bundelen, sinds 01 januari 2021, 18 gemeenten met ruim 800.000 inwoners hun krachten om een sterke regio te vormen en om in balans een schaalsprong (Groene Groei) te realiseren. De ambitie is om de groei van wonen, werken, mobiliteit, energietransitie, verduurzaming en natuurversterking zo te realiseren dat we een balans vinden tussen levendige stedelijkheid en ontspannen groene leefkwaliteit.
Om dit te bereiken zijn de 18 gemeenten samen aan de slag met vijf opgaven;

- Groene groeiregio (verbinden van ruimtelijke opgaven en woningbouw);
- Productieve regio (economie en arbeidsmarkt);
- Ontspannen regio (leefbaarheid, natuur en landschap, cultuur en erfgoed);
- Verbonden regio (mobiliteit en bereikbaarheid);
- Circulaire regio (circulariteit, duurzaamheid, klimaat en energie).

Daarbij werkt de GMR nauw samen met The Economic Board, de provincie, de regio Food valley, en de waterschappen, het Rijk (verschillende departementen) en andere maatschappelijke partners.

Gemeente Rheden participeerde tot op heden in alle GMR-opgaven evenals het gros van de GMR-gemeenten. De financiële bijdrage van Rheden aan GMR en TEB bedroeg in 2021 (toen de regionale opgaves nog uitgewerkt moesten) € 152.000 en in 2022 ca € 302.800 (beide jaren excl. provinciale subsidie). In 2023 ging het om een totaal bedrag van € 369.000 incl. de bijdrage aan The Economic Board. Waarbij opgemerkt moet worden dat de jaarlijkse rekening-overschotten in de opeenvolgende jaren grotendeels terugvloeiden naar de gemeenten.

De GMR is nu 3 jaar operationeel. Zij informeert gemeenteraden via verschillende kanalen en media over de voortgang en resultaten op de 5 hoofdopgaves. Dit varieert van kwartaalrapportages, nieuwsbrieven, bijeenkomsten, platforms, congressen, regio-bezoeken en de RAC. Daarnaast rapporteert zij via de P&C-documenten (Regio-Agenda, Begroting en Jaarstukken) over de inhoudelijke en financiële voortgang. Dit is op het niveau van de regio als totaliteit.

De gemeenteraad van Rheden heeft verzocht om bij de behandeling van de GMR-jaarstukken 2023 te beschikken over een overzicht van direct relevante baten voor de gemeente Rheden ("What's in it for us?"). Uiteindelijk gaat het om de vraag wat de GMR bijdraagt aan de (toekomstige) Brede Welvaart van de Rhedense inwoners.

CONCEPT

Deze informatiebehoefte wordt overigens breder gevoeld. Binnen de GMR vragen de raden steeds explicieter wat de 'return on investment' is voor hun gemeente. Uitgangspunt van de regionale samenwerking is dat elke gemeente baat moet hebben bij de samenwerking. Daarbij geldt dat op de langere termijn winst voor de regio ook winst is voor alle in de regio deelnemende partijen. Ook als de verdeling van de opbrengsten op de korte termijn wellicht niet evenredig verdeeld is over alle gemeenten. De grote ruimtelijke vraagstukken vragen vaak een lange aanloop van verkenning, draagvlakcreatie, lobby, voorbereiding en uiteindelijk realisatie. Denk aan het lange traject inzake het verlengen van de A15 en verbreden van de A12 met als beoogde realisatie datum 2034.
De GMR werkt aan een voorstel om een werkwijze of systematiek van monitoring te ontwikkelen die gemeenten kunnen gebruiken om de regionale inzet te volgen en naar de eigen achterban te verantwoorden.

Waarom Intergemeentelijke regionale samenwerking

Sterke regio's worden sterker (Rli et al). Rijksbudgetten landen met name in sterke regio's zoals Amsterdam, Rotterdam, Utrecht en Eindhoven. Andere regio's komen daardoor steeds meer op achterstand. Waardoor ook de Brede Welvaart daar achterblijft.
Een sterke regio versterkt ook de gemeenten. De gemeente Rheden is relatief kwetsbaar als het gaat om de demografie, sociaal-economische status en financiële positie. Maar ook de ruimtelijke ontwikkelingsmogelijkheden van Rheden, opgesloten tussen Veluwezoom en IJssel en met belangrijke waterwingebieden, zijn zeer beperkt. De opgaves en ruimtelijke puzzel zijn complex. De ruimteclaims uit de verschillende maatschappelijke opgaves overtreffen het beschikbare ruimteaanbod. En er zijn belangrijke randvoorwaardelijke opgaves zoals de verkeerscongestie, de netcongestie, de stikstof-reductie en de dreigende drinkwatertekorten.

De complexe opgaven vragen om specialistische kennis op een zeer krappe arbeidsmarkt. De schaalgrootte van de gemeente wordt steeds meer een kritieke factor. Samenwerking wordt steeds meer een noodzaak.

De GMR is een collegesamenwerking. De portefeuillehouders van de 18 gemeenten in de 5 opgaven bepalen samen, binnen de uitgangspunten van de overkoepelende ambitie van de GMR, de ambitie en daarmee de projecten en activiteiten van de samenwerking. Dit vindt zijn vertaling in de regionale agenda en in de begroting. De activiteiten van de GMR zijn daarmee activiteiten waarvan de bestuurders aangeven dit beter en effectiever samen te kunnen doen, dan wel activiteiten waarvoor gemeenten geen capaciteit in huis hebben, dan wel helemaal nog niet aan begonnen zijn (of konden zijn).

Op de GMR-opgaven is regionale samenwerking om verschillende redenen van belang, te weten:

- Slim omgaan met de ruimte. Er is sprake van schaarse ruimte en veel opgaven. We kijken samen waar we welke functies willen en kunnen realiseren en hoe functies slim gecombineerd kunnen worden. We hebben hiervoor een goede regionale visie op de ruimtelijk inrichting nodig die doorwerkt in lokaal omgevingsbeleid .
- Opgaven overstijgen de gemeentegrenzen. De opgaven zijn te veel omvattend om op gemeentelijk niveau aan te pakken. Veel maatregelen die in de ene gemeente genomen worden, zijn direct van invloed op opgaven in andere gemeenten. Voor de meest optimale oplossingen is samenwerking nodig. .
- Financiering van bovenlokale maatregelen. We hebben te maken met bovenlokale opgaven met hoge kosten zoals bovenlokale mobiliteitsopgaven, natuurherstel en robuust watersysteem en de

Ambtelijk CONCEPT

energietransitie. Een regionale aanpak geeft ons meer slagkracht richting diverse ministeries, de provincie en Europa.

- Provincie en Rijk verplichten gemeenten om opgaven in regionaal verband op te pakken. Voorbeelden van verplichte programma's zijn de Woondeal, Regionale woonzorgvisie, Regioarrangement, NOVEX-programma, de aanpak rondom het landelijk gebied, het Regionaal Programma Werklocaties (RPW) en Regionale Energie Strategie (RES). De GMR vervult bij deze programma's een verbindende en coördinerende rol.
- Efficiency en kostenvoordelen. Door samen op te trekken kan met dezelfde mensen en middelen meer bereikt worden. Bijvoorbeeld door kostenvoordelen bij gezamenlijke inkoop, delen van kennis en het samen uitvoeren van projecten waardoor minder menskracht nodig is.

GMR regionale resultaten

In 2023 heeft de samenwerking geresulteerd in het GMR-regioarrangement, het NOVEX ontwikkelperspectief met bijbehorende uitvoeringsagenda, een toekomstverkenning 2120 (samen met de Wageningen Universiteit), een vastgestelde regionale Huisvestingsverordening, de gebiedsprogramma's het Regionale Mobiliteits Programma, het programma Conceptueel en circulair bouwen, de regionale energiestrategie, de koers Economie van de toekomst, een actualisatie van het Regionaal Programma Werklocaties, de economische monitor, de Woondeal 2.0, het regionaal woonbehoefteonderzoek, de regionale Woningmarktmonitor, een kwalitatief evaluatieonderzoek over de GMR, en het Groen-blauw raamwerk met de bijbehorende uitvoeringsagenda. Eind 2023 zijn ook de netcongestie en toekomstige drinkwatertekorten als randvoorwaardelijke thema's geïdentificeerd.

De GMR is steeds succesvoller in het organiseren van de externe financiering van bovenlokale maatregelen. Zoals o.a. de extra middelen voor de bereikbaarheid (o.a. Nijmegen West, Arnhem Oost, A50) en voor de woningbouw (WBI, o.a. Rheden, Duiven, Heumen, Wijchen, Westervoort) die optellen tot ca. 750 miljoen.
Ook heeft de GMR haar Regio Deal Gezonde Groei toegekend gekregen met daarin een rijksbijdrage van 15 miljoen. Voor het meerjarig programma Slim en Schoon Onderweg, met een programma-budget van ruim € 2 miljoen en een bijdrage van de GMR a ca € 250.000, hebben we de afgelopen drie jaar forse provinciale en rijksbijdragen ontvangen. De vertraagde besluitvorming rond het doortrekken van de A15 en verbreding van de A12 heeft er toe geleid dat we nu inzetten op een aanzienlijk mobiliteitspluspakket.
Voor de RES (€ 500.000 jaarlijks). Voor de woondeal ontving de regio een bijdrage van €500.000 per jaar. Ook ontving de regio extra bijdragen van uit Rijk en provincie voor de uitvoering van de woondeal: flexpool 2e ronde € 250.000, proceskosten actualisering Woondeal € 65.000, leerlijn bouwen regisseren € 50.000, en koploperregio Wonen en Zorg € 50.000.
En op kleinere schaal, maar niet minder belangrijk, hebben we geld gekregen om ons recreatieve wandelroutenetwerk uit te breiden en te verbeteren en om de culturele sector een extra impuls te geven (1,4 miljoen). Daarnaast hebben gemeenten door samen op te trekken, efficiencyvoordeel gehad, zoals bijvoorbeeld met de gezamenlijke inkoop van energie (aanzienlijk voordeel voor gemeenten) en de regionale beschikbaarheid van flexpools van specialisten. De samenwerking heeft ook nieuwe of verstevigde partnerschappen opgeleverd, waaronder de verstevigde samenwerking met Rijk- provincie en waterschappen. De versterkte regionale samenwerking klinkt ook door in de gezamenlijke aanvraag Regio Deal Veluwe (€ 20 miljoen) en de aanvraag door de DPRA-werkregio

Ambtelijk CONCEPT

Veluwezoom voor de 'tijdelijk impulsregeling klimaatadaptatie', voor het (versneld) nemen van klimaatadaptieve maatregelen.

Onze ambities in het groen, blauw en landelijk gebied zijn ingebracht in het uitvoeringsprogramma VLGG (Vitaal Landelijke Gebied Gelderland). Recent heeft Gedeputeerde Staten het maatregelen-pakket inclusief de 4 GMR-koploperprojecten (waaronder Soerens Beekdal) vastgesteld en voorgedragen bij het Rijk ter financiering.

Een belangrijk doel van de samenwerking is het versterken van de gezamenlijke lobbykracht van de regio. Binnen het regiobureau zijn 2 collega's actief op het thema Public Affairs.

Alle ambities en projecten vragen om uitvoering waarvoor geld en menskracht nodig is. De regionale samenwerking brengt gemeentesecretarissen uit de gehele regio bij elkaar om voor m.n. het vraagstuk van menskracht de handen in één te slaan.

Baten voor Rheden (op hoofdlijnen)

Specifiek voor Rheden zijn door danwel met ondersteuning van de GMR de volgende baten gerealiseerd:

- M€ 3,5 Woningbouw impuls gelden tbv woningbouw IJsseldistrict
- M€ 1,7 voor Huisvesting aandachtsgroepen
- M€ 1,7 voor flexwoningen GS Staal
- Vergroening De Beemd (Gijs)
- VLGG-koploperproject "Soerens Beekdal".
- BO-Mirt verkenning HBFO
- Rivierklimaatpark IJsselpoort
- Aandeel in M€ 15 Regio Deal Gezonde groei (programmalijn "wijk en dorpsgericht werken" - mogelijke koppeling Stenfert)
- Mede-aandeelhouder M€ 20 Regio Deal Veluwe tbv Veluwe Alliantie
- Advies en ondersteuning vanuit het versnellingsteam woningbouw
- Ondersteuning bij agendering en uitwerking VLGG-projecten
- Inzet van Flex- / Expertpool-capaciteit: extra handen en expertise
  (o.a. is gebruik gemaakt van het (ETT (Energie Transitie Team), het REE (Regionaal Expertiseteam Energie voor bedrijven), en de RES. Voor 2 RO-adviesvragen is gebruik gemaakt van de flex-pool. Ook bij het IJsseldistrict is gebruik gemaakt van de flexpool.
- Astrum College: winnaar Fietswerkgever 2023!

Essentieel is dat door participatie in GMR-netwerken Rhedense thema's op de agenda komen. Zo hebben wij een groot belang in een eerlijke verdeling van de huisvesting voor aandachtsgroepen binnen de regio. Ook ontwikkelt de gemeente Rheden draagvlak voor, en initiëren wij ondersteuning bij de her-oriëntatie op het bedrijventerrein Haveland+ (en de koppeling met RPW).

Er zijn tal van instrumenten, aanpakken en inzichten ontwikkeld binnen de GMR waar de gemeentelijke organisatie gebruik van kan maken of een stem in heeft;

- Regionaal expertise team energie (REE)
- Circulaire impactladder
- Handreiking parkeren

Ambtelijk CONCEPT

- Vitaliteitsonderzoek Recreatiesector Dag en Verblijfsrecreatie
- Woningmarktmonitor, Economische monitor (i.o.)
- de digitale grondstoffenbank (DuSpot),
- onderzoek inzake verwerking CO2 uitstoot in aanbestedingen
- regionale huisvestingsverordening
- Analyse-tool Viastat Met dit programma kan elke gemeente in de regio actuele verkeersveiligheidsdata ophalen
- Gezamenlijke positionering tov ruimtewensen Defensie op de Veluwe
- Slim-programmeren: maatregelen tegen netcongestie
- aanbesteding OV-Gelderland
- top/hubs verkenning, mogelijke (co)financiering toekomst
- aansluiting wandelnetwerk Veluwe(zoom) op wandelnetwerk i.o. GRM-regio
- bestemmingsmanagement
    - door uitwerken gezamenlijke verhaallijnen zoals ‘water’, voedsel & gezondheid, ‘romeinen’, WOII
    - inventarisatie ruimte voor recreatie binnen GMR om drukke recreatiegebieden te ontlasten.

Bronnen:

- Jaarverslag 2023 GMR
- Kwartaalrapportages 2023 GMR: Kwartaalrapportages (groenemetropoolregio.nl)
- Vraaggesprek met ambtelijke accounthouders per opgave
- Adviesrapport Rli, ROB en RVS Elke regio telt! Een nieuwe aanpak van verschillen tussen regio's | Rapport | Elke regio telt
-

Ambtelijk CONCEPT